

Polish

Prawo dziecka głuchego do wychowania w dwóch językach

The Polish translation of

“The right of the deaf child to grow up bilingual”

by François Grosjean

University of Neuchâtel, Switzerland

Translated by

Malgorzata Suszczynska

This translation was made possible by a collaborative project between the University of Neuchâtel, Switzerland (Language and Speech Laboratory) and Gallaudet University (Signs of Literacy Program) and was funded by The Parthenon Trust and the Elysium Foundation.

Prawo dziecka głuche do wychowania w dwóch językach

François Grosjean
University of Neuchâtel, Switzerland

Każde głuche dziecko, niezależnie od stopnia upośledzenia słuchu, powinno mieć prawo do dwujęzycznego rozwoju. Znając i używając język migowy i język mówiony (w jego pisanej czy mówionej formie) dziecko osiągnie pełnię swych możliwości poznawczych, językowych i społecznych.

Co dziecko musi umieć robić z językiem

Głuche dziecko musi sprostać wielu językowym zadaniom:

1. Powinno jak najwcześniej móc porozumiewać się z rodzicami i członkami rodziny. Dziecko słyszące przyswaja język w sposób naturalny już w pierwszych latach swego życia, pod warunkiem, że ma kontakt z językiem i jest w stanie go odbierać. Język ten staje się ważnym środkiem tworzenia i umacniania społecznej i osobistej więzi między dzieckiem a jego rodzicami. Ten naturalny proces w życiu dziecka słyszącego powinien również być udziałem dziecka głuchego. Powinno ono być w stanie jak najwcześniej i jak najpełniej porozumiewać się ze swoimi rodzicami przy pomocy języka naturalnego. To właśnie język umożliwi powstanie emocjonalnej więzi między dzieckiem a jego rodzicami.
2. Powinno rozwijać swe zdolności poznawcze już w okresie wczesnego dzieciństwa. Poprzez język dziecko rozwija zdolności poznawcze nieodzowne dla jego rozwoju osobowościowego, jak różne sposoby rozumowania, myślenia abstrakcyjnego, zapamiętywania, itd. Całkowity brak umiejętności językowych, przyswojenie sobie języka nie-naturalnego lub używanie języka słabo odbieranego lub słabo znanego, może w znacznej mierze negatywnie zaważyć na rozwoju poznawczym dziecka.
3. Powinno zdobywać wiedzę o świecie. Dziecko zdobywa wiedzę o świecie głównie poprzez język. W trakcie rozmów z rodzicami, członkami rodziny, z innymi dziećmi i osobami dorosłymi, ma miejsce przetwarzanie i wymiana informacji o świecie. To właśnie ta wiedza stanowi później podstawę dla zajęć szkolnych i ułatwia rozumienie językowe; bez oparcia w tej wiedzy prawdziwe rozumienie językowe nie istnieje.
4. Powinno być zdolne do pełnego porozumiewania się z otaczającym go światem. Dziecko niesłyszące na równi z dzieckiem słyszącym powinno umieć w pełni porozumieć się z tymi, którzy otaczają je na codzień (rodzice, rodzeństwo, rówieśnicy, nauczyciele, inne osoby dorosłe, itd.). Komunikacja powinna charakteryzować się optymalnym przepływem informacji, w języku odpowiednim dla rozmówcy i stosownym do sytuacji. W niektórych przypadkach będzie to język migowy, w innych język mówiony (w jednej z jego odmian), w innych jeszcze oba języki na przemian.
5. Powinno przystosować się do życia w światach obu społeczności. Poprzez język, dziecko niesłyszące powinno stopniowo stać się członkiem zarówno świata ludzi słyszących jak i niesłyszących. Powinno, przynajmniej częściowo, utożsamiać się ze światem słyszących, który prawie zawsze jest światem jego rodziców i członków rodziny (90% dzieci głuchych ma słyszących rodziców). Równocześnie, od lat najmłodszych dziecko powinno mieć styczność z jego drugim światem, światem ludzi niesłyszących. Powinno ono czuć się swobodnie w obu tych światach i identyfikować się z każdym z nich, na ile to tylko możliwe.

Dwujęzyczność to jedyna droga do zaspokojenia tych potrzeb

Dwujęzyczność to znajomość i regularne posługiwanie się dwoma lub więcej językami. Dwujęzyczność polegająca na znajomości języka migowego i języka mówionego to jedyna droga umożliwiająca dziecku niesłyszącemu zaspokojenie jego potrzeb, to znaczy, umożliwiająca mu wczesne porozumiewanie się z rodzicami, rozwijanie zdolności poznawczych, zdobywanie wiedzy o świecie, pełną komunikację z otaczającym je światem, i adaptację w świecie słyszących i niesłyszących.

Jaki rodzaj dwujęzyczności?

Dwujęzyczność dziecka niesłyszącego obejmuje język migowy, używany przez społeczność niesłyszących, i język mówiony, którym posługuje się słyszczą większość. Ten drugi będzie przyswojony w jego pisanej i, jeżeli to możliwe, mówionej formie. Zależnie od dziecka, te dwa języki będą odgrywać różną rolę: u niektórych dzieci będzie dominować język migowy, u innych język mówiony, u jeszcze innych oba języki będą równoważne. Poza tym, różne typy dwujęzyczności są możliwe ze względu na różny stopień upośledzenia słuchu i złożoność samego kontaktu językowego (cztery modalności językowe, dwa systemy produkcji, dwa systemy percepcji, itd.). Co więcej, większość dzieci niesłyszących stanie się dwujęzyczna i dwukulturowa w różnym stopniu. W tym sensie, ich sytuacja nie będzie się różnić od sytuacji połowy mieszkańców ziemi, która posługuje się dwoma lub więcej językami. (Ocenia się, że obecnie na świecie żyje tyle samo, jeśli nie więcej, osób dwujęzycznych niż jednojęzycznych). Podobnie jak inne dzieci dwujęzyczne, dzieci z upośledzeniem słuchu będą posługiwać się swymi dwoma językami na codzień i w różnym stopniu należeć do dwóch światów - świata słyszących i świata niesłyszących.

Jaką rolę odgrywa język migowy?

Język migowy powinien być pierwszym językiem (lub jednym z dwóch pierwszych języków) przyswojonym przez dziecko z poważnym upośledzeniem słuchu. Jest to język naturalny, w pełni wykształcony, zapewniający pełną i całkowitą komunikację. W przeciwieństwie do języka mówionego, pozwala on małemu niesłyszącemu dziecku i jego rodzicom na wczesną i pełną komunikację, pod warunkiem, że zostanie szybko przyswojony. Język migowy będzie odgrywać ważną rolę w rozwoju poznawczym i społecznym głuchej dziecka i pomoże mu zdobywać wiedzę o świecie. Pozwoli mu także na akulturację w świecie niesłyszących (jednym z dwóch światów do których należy) jak tylko nawiąże z nim kontakt. Poza tym, język migowy ułatwi mu przyswojenie języka mówionego, czy to w mówionej czy w pisanej formie. Dobrze wiadomo, że naturalnie przyswojony pierwszy język, mówiony czy też migowy, wielce ułatwia przyswojenie języka drugiego. Wreszcie, umiejętność posługiwania się językiem migowym jest gwarancją, że dziecko przyswoiło sobie przynajmniej jeden język. Pomimo znacznych wysiłków ze strony niesłyszących dzieci i otaczających je specjalistów, i mimo stosowania różnorodnej aparatury technicznej, pozostaje faktem, że wiele dzieci niesłyszących ma wielkie trudności z mówieniem i odbiorem języka mówionego. Na osiągnięcie zadowalającego poziomu w mówieniu, jeśli zostanie on kiedykolwiek osiągnięty, potrzeba dobrych kilku lat. Pozbawienie dziecka w tym okresie dostępu do języka, który zaspokaja jego natychmiastowe potrzeby (język migowy) stwarza ryzyko opóźnienia go w jego rozwoju - językowym, poznawczym, społecznym, czy osobowościowym.

Jaką rolę odgrywa język mówiony?

Dwujęzyczność oznacza znajomość i posługiwanie się dwoma lub więcej językami. Drugim językiem dziecka głuchej będzie język mówiony, używany przez świat słyszących, do którego dziecko także należy. Ten język, w jego mówionej i/lub pisanej formie, jest językiem rodziców dziecka, jego rodzeństwa, dalszej rodziny, przyszłych przyjaciół i pracodawców, itp. Ważne, aby komunikacja miała miejsce również wtedy, kiedy osoby kontaktujące się z dzieckiem na codzień nie znają języka migowego, co oznacza konieczność używania języka mówionego. To właśnie język mówiony, głównie w jego formie pisanej, będzie ważnym medium w przyswajaniu wiedzy. Duża część wiedzy którą przyswajamy w domu czy w szkole jest przekazywana poprzez pismo. Poza tym, sukcesy w nauce i późniejsze osiągnięcia w pracy zawodowej będą w dużej mierze zależeć od doskonałego opanowania języka mówionego, w jego pisanej i, jeśli to możliwe, mówionej formie.

Podsumowanie

Jest naszym obowiązkiem, aby umożliwić dziecku niesłyszącemu przyswojenie dwóch języków, języka społeczności niesłyszących i języka mówionego słyszczą większości. Aby osiągnąć ten cel, dziecko powinno mieć kontakt z obydwo środowiskami i odczuwać potrzebę uczenia się i używania obydwu języków. Opieranie się wyłącznie na jednym języku, języku mówionym, ze względu na postęp techniczny ostatnich lat, jest igraniem z przyszłością dziecka niesłyszącego. Jest ryzykiem dla jego poznawczego i osobowościowego rozwoju i negowaniem potrzeby dziecka do akulturacji w obydwo światach do których należy. Wczesny kontakt z obydwo językami jest lepszym zabezpieczeniem na przyszłość niż kontakt z jednym językiem, niezależnie od tego, jaka ta przyszłość będzie i który świat dziecko wybierze (jeśli wybierze tylko jeden). O ile nie można żałować, że zna się kilka języków, to można żałować, że zna ich za mało, szczególnie, jeśli stawką

jest własny rozwój. Dziecko niesłyszące powinno mieć prawo do dwujęzycznego rozwoju i naszym obowiązkiem jest mu w tym pomóc.

Tego samego autora

Grosjean, F., 1982, Life with Two Languages: An Introduction to Biligualism (Życie z dwoma językami: wstęp do dwujęzyczności), Cambridge, MA: Harward University Press.

Grosjean, F., 1987, Biligualism (Dwujęzyczność). In Gallaudet Encyclopedia of Deaf People and Deafness. New York: McGraw-Hill.

Grosjean, F., 1992, The bilingual and bicultural person in the hearing and in the deaf world (Dwujęzyczna i dwukulturowa jednostka w świecie słyszących i niesłyszących.), Sign Language Studies, 77, 307-320.

Grosjean, F., 1994, Individual bilingualism (Dwujęzyczność indywidualna.), In The Encyclopedia of Language and Linguistics. Oxford: Pergamon Press.

Grosjean, F., 1994, Sign bilingualism: Issues. (Dwujęzyczność migowa. Wybrane problemy.) In the Encyclopedia of language and Linguistics, Oxford: Pergamon Press.

Grosjean, F., 1996, Living with two languages and two cultures. (Żyjąc z dwoma językami i w dwóch kulturach). In I. Parasnis (ed.), Cultural and Language Diversity: Reflections on the Deaf Experience (pp.20-27) (Różnorodność kulturowa i językowa. Refleksje nad doświadczeniem głuchych.), Cambridge: Cambridge University Press.